

umožňuje zástancom tejto „kunsthistoriky“ porovnanie z vyššieho bodu, ktoré vyvažuje stratu pamiatok i dokumentov; umožňuje komparatívne zistenie dejinných špecifik (založených práve na „nemennej“ podstate). Neodhaľuje podstatu umenia, ale „len“ jeho dejiny. „Podstata“ je nám prístupná priamo, dejiny musíme rekonštruovať. Preto dejepis v tomto poňatí je predovšetkým a výlučne racionálnym poznaním nediskurzívneho predmetu. Skúma kauzalitu, ktorá tvorí podľa rekonštruovanej „kunsthistoriky“ dejinný zmysel javov, ich dejinnú konkrétnosť a špecifickosť. Skúma ju komparatívne, pretože komparácia nie je len výhodou a dôsledkom nášho racionálneho nadhľadu, ako aj už spomenutých dvoch „nemenných podstát“, ale aj hlavným prostriedkom historického poznania: a) postihovania konkrétností v ich odlišnosti a jedinečnosti; b) bázou, ktorá umožňuje vyabstrahovať a rekonštruovať kauzálne, vývinové súvislosti. Komparácia ako hlavný dejepisný nástroj má v takto chápanej koncepcii centrálne postavenie práve preto, lebo podstata skúmaného predmetu (umenia) je nediskurzívna a nemenná; lebo dejiny ako neustále jedinečnosti sa odohrávajú na tejto nemennej základni (sú len jej rôznymi konkretizáciami — preto ich možno a treba porovnávať); a preto, lebo takéto dejiny majú charakter kauzálnej väzby, teda opäť zmien založených na trvalej súvislosti, na konštante, ktorou je príčinná zviazanosť. Racionálne možno skúmať len genézu nediskurzívneho predmetu (pretože sa predpokladá, že vzniká kauzálne), nie jeho „podstatu“ alebo kvalitu.

Umeleckosť diel sa tu teda chápe ako nadčasová kvalita, preto priamo uchopiteľná a „zrozumiteľná“ (nie racionálne). Nechápe sa ako závislá od dobového kontextu, ako napríklad v ikonologickom poňatí, ani ako prejav dobového diskurzívneho chápania, na ktoré sa časom zabudne a ktoré preto treba historicky (opäť vonkajškovo z prameňov) rekonštruovať. Napriek tomu, že „podstata“ umenia je údajne „nemenná“, je daná len historicky konkrétne, pričom však táto dejinná jedinečnosť *nezavisí* od dobovej konvencie a nemožno ju preto z nej ani rekonštruovať. Historická jedinečnosť sa chápe ako dejinne konkrétny prejav trvalej podstaty umenia, jej konkretizácia; ako stretnutie tvorivej podstaty človeka s dejinnou situáciou. Dejinná konkrétnosť vychádza v tejto koncepcii teda z nediskurzívnych podstát, je ich konkrétnym prejavom; z ničoho iného nie je preto

odvoditeľná. Predchádza ju teda len nediskurzívna, psychologická potencialita. Dejinná konkrétnosť umenia je preto výtvorom, nie aposteriornou ilustráciou.

Ak sa umenie chápe ako závislé od dobového — umeleckého alebo mimoumeleckého — kontextu až do hĺbky svojej identity, ak sa sama formová podoba považuje za výsledok dobového chápania umenia alebo dobových umeleckých kódov (či už ako symbol, prejav, výraz, reflex, viac alebo menej svojbytný a tvorivý), dejepis je možný naopak práve len ako rekonštrukcia tohto kontextu alebo tejto apriority, diskurzívnej alebo nediskurzívnej, spirituálnej alebo zmyslovej, ideovej alebo materiálnej, sociálnej alebo duchovnej, originálnej alebo tradičnej. Avšak aj pri tomto „historickejšom“, historicko-konvencionálnom, resp. aprioristickom chápaní (v deskriptívnom zmysle slova), keď sa dejepis umenia poníma zároveň ako sprítomňovanie umeleckosti, predpokladá sa objektívne, naddejinné stanovisko, ktoré toto rekonštruovanie umožňuje ako objektívne poznanie, odlišné od prítomnosti aj od minulosti.²⁹ Len z tohto ahistorického bodu je možný tak štýlový relativizmus, ako aj rekonštrukcia (sprítomnenie) rôznych historických kontextov. Axiologický kruh sa i tentoraz uzaviera: dejepis umenia ako rekonštrukcia apriórneho kontextu má zmysel vtedy, keď sa umenie chápe ako determinované až do svojho jadra (konkrétnosti aj zmien) historickým prostredím a aprioritou.³⁰

V Kutalovej koncepcii dejín umenia nemá miesto apriorizmus, chápaný ako závislosť umenia v jeho podstate i dejinnej konkrétnosti od niečoho, čo mu predchádza ako už spredmetnené, mimoumelecké. Základ umenia sa síce predpokladá ako stály, nie však ako niečo definované a ohraničené. Podstata umenia nedeterminuje, ale umožňuje jeho dejinné jedinečnosti. Konkrétne diela sú preto vytváraním, nie aplikovaním. Preto ich nemožno ani odvodzovať, ani chápať z ničoho iného než z nich samých, z ich odkázanosti na seba, z ich tvorivosti, z ich „kvality“ — t. j. veľkosti ich tvorivosti, schopnosti vytvoriť niečo jedinečné, nové.

Bezprostrednú umeleckosť diel, prítomnosť a pôsobivosť ich výtvarnosti netreba podľa Kutala rekonštruovať, stojí jednoducho pred nami. Diela sú základnými faktmi, sebestačnými obsahmi, vlastným predmetom práce historika; interpretácie konkrétnych